

Pepernotenritmes

Heerlijk, die pepernoten! Nu we toch in de ban van Sinterklaas zijn, kunnen we met die pepernoten wel een muziekstuk maken. We gebruiken de pepernoten als grafische notatie en maken er ritmes mee. Hoe zouden de pepernoten klinken?

Opdracht: Maak een muzieknotatie met behulp van pepernoten.

Doelen

- ◆ Met deze les kun je aansluiten bij **kerndoel 38**: feestdagen en bij **kerndoel 54**: De leerlingen leren beelden, muziek, taal, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.
- ◆ De leerling weet wat ritme en een ritmisch patroon is. De leerling kan ritmes herkennen, herhalen en toepassen in de muziek.
- ◆ De leerling kent de basisprincipes van het traditionele notenschrift: toonhoogte (hoog en laag op de notenbalk) en toonduur (lange en korte noten).
- ◆ De leerling kan ideeën bedenken door steeds een idee 'door te schuiven' naar de volgende en zelf verder te gaan met het idee van een ander.

Materiaal

Je hebt nodig voor traditionele notatie:

- Instrumenten om ritme en/of toonhoogte op te kunnen spelen.

Je hebt nodig voor onderzoek:

- De verlanglijstjes die de groepjes hebben gemaakt.

Bijzonderheden:

- Print de bijlage: 1x per twee leerlingen. Print de bijlage ook eenmaal voor jezelf uit.
- Zet de benodigdheden klaar: meerdere zakken pepernoten (voldoende voor zo'n 30 pepernoten per tweetal)
- Zet filmpje 1: Echoklappen voor de warming-up klaar.

De les in fases

Oriënteren

1. Toon het beeldmateriaal van de bouwsteen betekenis en bespreek het kort.
 - Welke noten kunnen we allemaal weergeven met pepernoten? [achtste noten, kwartnoten, zestiende noten, halve noten, hele noten]
 - Hoeveel tellen duurde het ritme steeds? [4 tellen, aan het einde werd één langer ritme van 4x4 tellen gedaan]
 - Hoe geven we een rust weer? [een leeg vakje, zonder pepernoot]
2. Toon het beeldmateriaal van de bouwsteen (bouwstenen) muziekaspect of herhaal mondeling met de leerlingen de doelen, inhoud en de aandachtspunten.
3. Toon het beeldmateriaal van de bouwsteen (bouwstenen) werkwijze of herhaal mondeling met de leerlingen de doelen, inhoud en de aandachtspunten.

Onderzoeken en uitvoeren

1. Toon het beeldmateriaal van de bouwsteen (bouwstenen) onderzoek of herhaal mondeling met de leerlingen de doelen, inhoud en de aandachtspunten.
2. Voer samen met de leerlingen in ieder geval de volgende warming-up uit:

Warming-up klassikaal: echoklappen.

- Bereid de ritmes uit filmpje 1 voor en zorg dat je deze ritmes kunt klappen, of speel het filmpje af. Elk ritme past precies op vier tellen.
- Telkens nadat er een ritme is voorgedaan, klinkt er vier tellen stilte. In die vier tellen klappen de leerlingen het ritme na. Dus: telkens vier tellen voor, dan klappen de leerlingen die vier tellen na. Dan klinkt er weer een nieuw ritme, de leerlingen
- klappen weer na.
- Je kunt zelf eventueel ook nog extra ritmes verzinnen, of de voorbeeldritmes variëren door niet alleen te klappen, maar ook (deels) te stampen, op de bovenbenen te slaan, in de vingers te knippen etc.
- Bouw het echoklappen op in moeilijkheidsgraad.

Wanneer je meer tijd aan de warming-up kunt besteden, kun je ook de overige warming-ups uitvoeren:

Warming-up klassikaal.

- Geef de leerlingen 1 minuut de tijd om zelf een ritme te verzinnen dat op vier tellen past. Alles mag, als het maar op vier tellen past.
 - Laat de leerlingen testen of hun ritme op vier tellen past. Laat iedereen tegelijkertijd, met de hele klas, hun eigen ritme uitvoeren. Tel daarbij van te voren hardop tot vier. Oefen dit eventueel nogmaals.
 - Ga nu een rondje langs de klas, in plaats van dat jij steeds voor klapt en de leerlingen na, klapt nu elke keer een andere leerling het bedachte ritme voor, waarna de klas als echo na klapt. Dan ga je naar de volgende leerling, de klas klapt weer na, de volgende leerling is aan de beurt enzovoorts.
3. Voer de volgende opdracht uit:
 - Maak een kring en leg het werkblad voor je op de grond, zodat iedereen het goed kan zien.
 - Maak een paar ritmes door pepernoten in de vakjes te leggen. Wissel kwartnoten (1 pepernoot per vakje), achtste noten (2 pepernoten per vakje) en rusten (niks) met elkaar af.
 - Laat de leerlingen de ritmes klappen. Tel hardop mee en wijs met je vingers de tel aan waar jullie zijn. Je kunt het klappen van kwartnoten en achtste noten makkelijker maken door er woorden aan te koppelen. Een kwartnoot (1 pepernoot) is bijvoorbeeld 'piet', twee achtste noten (2 pepernoten) is bijvoorbeeld 'mij-ter'.
 - Laat de leerlingen nu in tweetallen zelf pepernotenritmes voor elkaar maken, die de ander moet klappen. Laat ze een aantal keer nieuwe ritmes bedenken.
 - Je kunt de leerlingen ook op één regel (1x vier tellen) een ritme laten maken en dan hun ritme door laten schuiven naar een ander tweetal. Die voeren het ritme uit en voegen een regel toe. Die schuiven het weer door naar een ander tweetal, die het ritme van 2x 4 tellen nu uitvoeren en weer een regel toevoegen.
 - Je kunt de leerlingen ook uitdagen om hun gemaakte ritmes eens achterstevoren uit te voeren.
 - Laat de leerlingen in hun tweetal een definitief ritme maken dat ze voor de klas gaan presenteren. Ze moeten dit tegelijkertijd, strak in de puls, kunnen uitvoeren. Daarbij is het dus belangrijk dat ze samen tot vier tellen voor ze beginnen.
 - Laat de tweetallen bij een ander tweetal kijken en hun ritme presenteren. Of presenteer alle ritmes klassikaal.

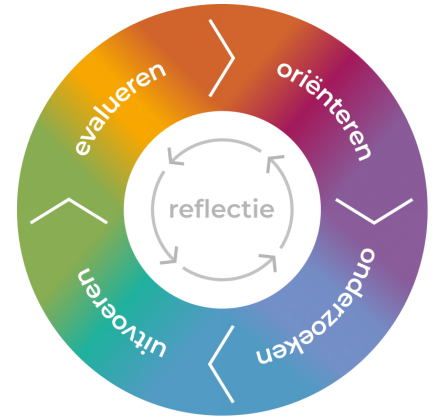
Evaluëren

Besprek na de uitvoering het werk na met behulp van de volgende vragen:

- ◆ Lukte het om ritmes te noteren met behulp van pepernoten?
Welke pepernootritmes werkten goed? Wat was lastig?
- ◆ Had het ritme veel korte of lange tonen? En had het ritme een rust?
Was het ritme verrassend? Waarom?
- ◆ Welke notenwaarden heb je allemaal gehoord? Denk aan: hele noot, halve noot en de kwartnoot.
- ◆ Hielp het om je krachten te bundelen met anderen bij het creëren? Waarom?
Is de creatie geworden zoals je verwacht had toen jij er als eerste mee begon? Waarom?

Spelen met lesfasen en lesdoelen

- De lesbeschrijving is een richtlijn, geen keurslijf. Voel je vrij de volgorde van de bouwstenen naar eigen inzicht aan te passen.
- Is het doel van een bouwsteen al bekend, dan is een korte mondelinge herhaling voldoende.

Wisselen bouwstenen

Bij deze les kun je de bouwsteen muziekaspect of werkwijze wisselen. Suggesties hiervoor tref je hieronder aan. Let op: wissel je een bouwsteen dan wordt de tekst van de onderzoeksfase niet automatisch aangepast.

Materie en werkwijze

- Instrumenten 1 en 2 of overige klankbronnen: in plaats van de pepernotenritmes te klappen, voeren de leerlingen de ritmes op instrumenten of diverse klankbronnen uit het klaslokaal uit.

1

2

3

4

A 4x4 grid with a wavy border. The columns are labeled 1, 2, 3, and 4 at the top. The grid is empty.

1	2	3	4